

Bolyongás a tavaszi égen

Az idei tavasz jelentős részét töltöttem vizuális észleléssel és rajzolással. Bár szeretek asztrofotókat készíteni, valahogy egyre gyakrabban kicserélem a kamerát okulárra. Egy asztrofotó elkészítése nagyszerű dolog, ám szembeállítani a rajzolással szinte lehetetlen.

Számomra egy „zsánerkép” elkészítése igazából csak néhány alkalommal ad feladatot: megtalálni, beállítani a kívánt kompozíciót, megnyomni az entert, majd feldolgozni a nyers képeket. Ezzel szemben egy vizuális észlelés komolyabb feladat, véleményem szerint éppúgy fejlődést kíván, mint egy szép fotó elkészítése.

Más egy monitoron keresztül digitális korrekciók után látni azt, amit a távcső okulárján keresztül élőben látunk. Tény hogy sokan fotózzuk az égbolt szépségeit, és sokan észleljük, rajzoljuk ezt a szép világot. A rajzolást talán azért tartom kreatívabb tevékenységnek, mert míg egy fotó néhány paramétert leszámítva szinte másolata egy másiknak, a vizuális észlelésnél sokkal szembetűnőbb az észlelő szemének érzékenysége, perifériás látása, ráadásul van benne valami különös művésziesség: nem egyformán rajzolunk...

Tehát az idei tavaszt többnyire a 250/1000-es Sky-Watcher Newton-tubusommal töltöttem az ég alatt. Sok asztrofotóm készült a Szűz csillagkép „égi csemegéiről”, többek között a híres Markarjan-lánc galaxisairól, ám vizuálisan csak tavaly szántam időt eme pompázatos területre. Akkor a kis 120/600-as refraktorról sikerült rajzokat készítenem például a Messier 87-ről és környezetéről (vagyis a Galaktikus arcnak is nevezett csoportról). Meghökkenő látvány volt okuláron keresztül észlelni az égi háttérből előbukkanó öt galaxist. Ezt le is rajzoltam, bár „asztrorajz” pályafutásom igazából akkoriban kezdődött, és inkább csak ámultam a gyermelyi éjszakában, nem a részletekkel

foglalkoztam... Az idei tavasz tehát komoly előrelépést eredményezett, hiszen új Lacerta 82 fokos UWAN okulárokkal felfegyverkezve, a nagy reflektorral virrasztottam át az éjszakákat. A Virgo-halmaz amúgy is jó célpont, hiszen ekkora átmérő mellett nehéz olyan égterületet találni, ahol nem akadunk galaxisokra egy 16 mm-es nagy látószögű okulárral.

Az első éjszakát kizárólag azzal töltöttem, hogy a számtalan objektum között



Az M64 a szerző fotóján, amit a Messier-maraton (l. Meteor 2020/5) alkalmával készített (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s). Valamennyi rajzot és fotót Hölgye Attila készíttette

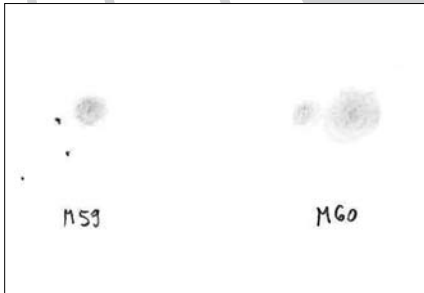


Az M88 galaxisról készült felvétel (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s)

bolyongtam, mindenhol elidőztem, és hagytam a vizuális élményt elhatalmasodni... Észleltem a már említett Markarjan-lánc galaxisait (M84, M86, NGC 4435-38 stb.), a Sombbrero-galaxist (M104), észak felé egészen a Bereniké Hajában található M64-ig.

A következő éjszaka pedig papírt ragadtam, átnéztem az eddig lerajzolt Messier-listámat, és egy konkrét észlelési tervvel kezdtem meg az április–májusi újhold rajzos maratonját.

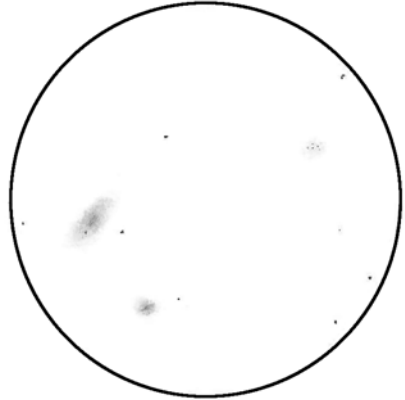
Az egyik első meglepetést a Messier 59–60 galaxisok látómezeje nyújtotta, hiszen egy 32 mm-es Plössl-okuláron keresztül a két galaxison kívül az NGC 4638 is megmutatta magát. Ezzel az okulárral készítettem el a trióról a rajzot, majd a 7 mm-es okulárral vizsgáltam tovább a galaxisokat. A Messier 59 egy „kis pamacsként” tündökölt, ezzel szemben a Messier 60 galaxis mellett feltűnt egy halványabb ködösség is. Később kiderült, hogy az NGC 4647 jelű galaxist, a Messier 60 kísérőjét sikerült észlelnem. A két galaxis között feltételezően gravitációs kölcsönhatás zajlik, de ennek vizuális nyomait nem sikerült felfedeznem, de a szakirodalom megerősítette.



Az M59 és az M60, valamint a mellette lévő NGC 4647 részletrajza (25 T, 143x). Az M60 és kísérője fényképét a Meteor 2020/5. számában közöltük

Ezután megkerestem az NGC 4638 galaxist, amelyet a rajzolás befejeztével azonosítottam. Kisebb és jóval halványabb, mint a Sombbrero-galaxis, de első pillantásra mégis az ugrott be, hogy nagyon hasonlítanak egymásra. Éléről mutatkozó, a központi régió körül pedig eléggé fényes dudor látható.

Az éjszaka újabb meglepetést tartogatott, miután felkerestem a Messier 85 galaxist. 12 mm-es okuláron keresztül a galaxis környékét vizsgálva még két halvány foltot észleltem. Rendkívül izgatott lettem, hiszen ismét egy olyan égi tájat láttam, ahol a látómezőben három objektum is előbukkan. Gyors beállítás után neki is fogtam a



Az M85 és az NGC 4394 galaxisok párosa (25 T, 83x, 43')

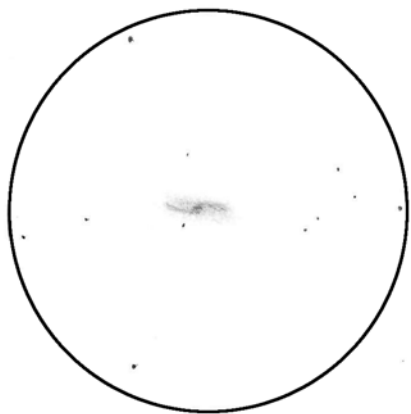


Az M85 és NGC 4394 fotója (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s)

rajzolásnak. A Messier 85 egy viszonylag kevés csillag környezetében elhelyezkedő, semleges, kifelé halványodó, egészen nagy kiterjedésű, mintázat nélküli galaxis.

Talán annyi volt a különös benne, hogy első pillantásra úgy tűnt, mintha két magja lenne, azonban hosszas szemlélődést követően kiderült, hogy a második fényesebb folt valójában egy csillag. A második objektum, mint utólag kiderült, az NGC 4394, egy vizuálisan kereknek tűnő ködösség. A 7 mm-es okuláron keresztül finoman rajzolódott ki egy küllőszerű centrális tartománnyal, ami bizonyította, hogy szintén egy szép, viszont halvány galaxis került az okulárba. A rajzon szereplő harmadik folt egy halvány, alig észlelhető csillagokból álló aszterizmus.

Az éjszakát még két galaxis felkeresésével koronáztam meg. Ellátogattam a Messier 98–99 viszonylag közeli, mégis bő egy látómező távolságra eső párosához. Miután először megpillantottam a két galaxist, barátomat, Kóra Sándort kértem meg, hogy segítsen beazonosítani a két objektumot. Aznap egész éjszaka vonalban voltunk egymással, ő fotózott, én pedig áradoztam neki, hogy épp mit látok a távcsőben, így virtuálisan ugyan, de közösen észleltünk...



Az M98 rajza (25 T, 83x, 43')

Az M98 egy elnyúlt, éléről látszó spirálgalaxis, jellemző „S” formájú karokkal. Körülötte néhány fényes, és valamivel több halvány csillag is előkerült, más objektumot sajnos nem tudtam felfedezni. Ezt követően kerestem fel a közelben lévő M99 galaxist. Az okuláron keresztül első pillantásra egy



Az M98 fotója (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s)

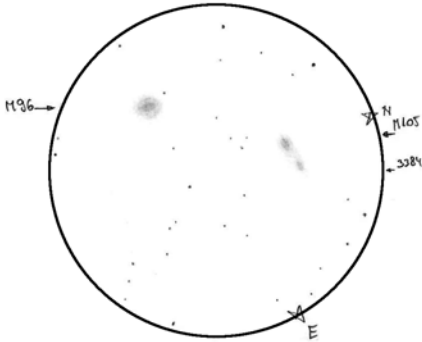


Az M99 fényképe (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s)

kisebb méretű foltnak látszott, később egy kereszt irányú, fényesebb nyúlványt véltem felfedezni, amely áthaladt a galaxis fényes, de nem kontúros magján. Ennél több részletet azonban sajnos nem láttam.

Kíváncsi voltam az Oroszlán és Vadászebek csillagképek látnivalóira is. A szinte számolatlan vizuális észlelés mellett a Leo konstellációban papírra vettem egy nagyon szép triót, az M96, 105 illetve az NGC 3384 galaxisokat. Ezek a rajzok áprilisban készültek. A 24 mm-es okulár látómezőjébe nagyon szépen belefér a három galaxis, mind az észlelés, mind pedig a rajzolás különösen nagy élmény volt. A körülbelül 30 viszonylag halvány csillag felrajzolása nem okozott különösebb gondot, azonban az M105 és a mellette lévő halvány galaxis feladta a leckét. A kis nagyításon úgy tűnt, hogy a két galaxis vizuálisan összeér.

Szerettem volna részleteket megpillantani bennük, azonban a fényes magokon és a körülöttük lévő összemosódó, szinte homogen külső régiókon kívül mást nem tudtam felfedezni. A galaxiscsoportba tartozó, kissé lapított kör alakú M96 sem mutatott komolyabb részleteket, ám szépen elkülönült a belső régiója a sokkal halványabb külsőtől. Igazán szép látvány volt egy látómezőben a három objektum.



Az M96, M105 és NGC 3384 rajza (12 L, 25x, 2 fok)



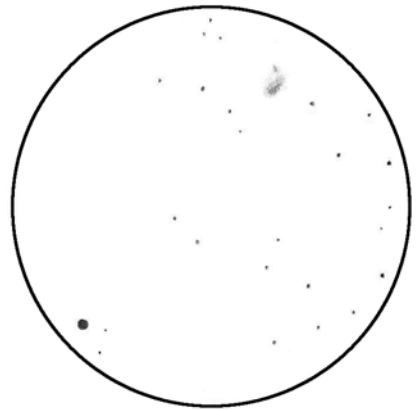
Az M96 felvétele (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s)

Ha látványos objektumot keresünk, célszerű ellátogatni a β CVn környékére. Egy jó 16 mm-es okulár segítségével az 1 méteres fókusszal kényelmesen egy látómezőbe lehet helyezni a Charát (β CVn), illetve az NGC 4485-90 kölcsönható galaxisok párosát. Amikor az égi háttérből vizuálisan előbukkan a két galaxis irreguláris formája, az szerintem egészen elképesztő. 10 mm-

es okuláron keresztül az NGC 4485 szinte életre kel, a könnyed csepp alakú galaxis finoman kapcsolódik a kisebb, halványabb, inkább csíkszerű párjához.



Az M105 és NGC 3384 fotója, amin feltűnik egy harmadik, távolabbi galaxis, az NGC 3389 is (25 T, SX 8714 CCD, 6x30 s)



Az NGC 4485-90 galaxispáros (25 T, 63x, 78')

A tavaszi égbolt megszámlálhatatlan látószöveget kínál, bár a távcső mérete meghatározza, hogy milyen halvány égitesteket pillanthatunk meg. Véleményem szerint a Magyarországról látható égbolt egyik legkevesebbet észlelt területe a Szűz csillagkép és vidéke, mégis az egyik legizgalmasabbak közé tartozik, így hát távcsőre fel!

Hölgye Attila